

CD KLASSIEK

**Klaversonates
Domenico Scarlatti**

Licht en schaduw zijn onafscheidelijk. Jan Hendrik van den Berg beweerde dat een bepaalde moderne kloosterkerk, waar geen pilaar meer te bespeuren was en het licht door een langgerekte spleet genadeloos binnenviel, niets menselijks meer had. Volgens de Nederlandse psychiater is schaduw essentieel menselijk. Schaduw laat voor- en achtergrond tot hun recht komen, brengt reliëf aan in wat anders vlak en vormeloos zou zijn.

Misschien speelden dergelijke gedachten ook in het hoofd van de Franse toppianiste Anne Queffelec toen ze een titel zocht voor haar jongste cd met korte Scarlattisonates? *Ombre et lumière* geeft dan ook perfect de kenmerken weer van de muziek van Domenico Scarlatti (1685-1757), de Napolitaan die triomfen vierde aan het Spaanse hof in Sevilla en Madrid en die in 1738 niet minder dan 555 schitterende sonatas bundelde onder de bescheiden titel *Essercizi per gravicembalo*, klavecimbeloefeningen. Ze waren

een mijlpaal in de geschiedenis van het klavierspel.

Of Scarlatti's bescheidenheid oprecht was dan wel gespeeld, is niet meteen duidelijk, maar de componist volhardt alleszins in die houding, want in zijn voorwoord preciseert hij dat men in deze „composities geen diepgaande studie zal vinden, maar veeleer een ingenieus spel met de kunst om de (uitvoerder) bij het verwerven van meesterschap over het klavecimbel van dienst te zijn”.

Scarlatti haalt schijnbaar moeiteloos alle grote en kleine emoties uit het instrument en tovert subtiel de ene tonaliteit tegenover de andere uit zijn hoed. De vertolkster verdiept dat nog: enerzijds door de precieze keuze van achttien werken, anderzijds door ze uit te voeren op een moderne Steinway piano. Puristen zullen hun vragen hebben, maar het geeft nog meer diepte in het klankspel.

Elke noot draagt in zich een kern van stilte, van brandend licht en verkwikkend duister. Met deze cd bracht Anne Queffelec de drie componisten die in 1685 geboren zijn – Bach, Händel en Scarlatti – een overtuigend eerbetoon. (JC)

Domenico Scarlatti, *Ombre et lumière. 18 sonates pour clavier: K420, 54, 149, 103, 425, 147, 144, 260, 109, 279, 145, 481, 551, 32, 517, 246, 318 en 27*, door Anne Queffelec (piano), Mirare (distributie harmonia mundi), MIR 265, 23,50 euro.

CD RELIGIEUS

**Engelse hymne
Hubert Parry**

Aan de einde van de uitvaartliturgie van de Gentse rocklegende Luc De Vos weerklonk Billy Braggs versie van de Engelse hymne *Jerusalem*. Hubert Parry zette in 1916 een mysterieus gedicht van de Engelse dichter William Blake op muziek, *And Did Those Feet in Ancient Time*. Parry componeerde voor de kroningsplechtigheden van Britse monarchen en het stuk voor koor was een onderdeel van de Engelse oorlogspropaganda.

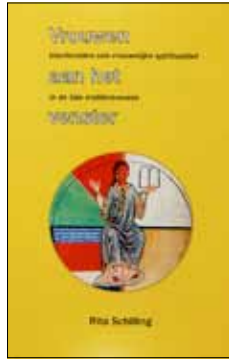
Jerusalem (Till we have built Jerusalem, in England's green and pleasant land) werd het onofficiële volks-

lied van Engeland en het kreeg zijn plaats bij rugby- en cricketwedstrijden, in de Night of the Proms (in de orkestratie die Edward Elgar van de hymne maakte in de jaren 1920), maar ook als kerkhymne in anglicaanse kerken. De titel van de filmklassieker *Chariots of Fire* uit 1981 is gebaseerd op een van de verzen en de prent eindigt ook met een kerkkoor dat *Jerusalem* zingt.

Het Westminster Abbey Choir brengt de hymne naast andere befaamde koorwerken van Parry. De cd-titel, *I Was Glad*, verwijst naar de psalm die gebruikt wordt bij de intrede van een nieuwe monarch in de abdijkerk van Westminster. Vreemd genoeg zag Parry die meer als een strijdlid dan een kerkstuk. (EDS)

Hubert Parry, *I Was Glad & Other Choral Works* door het Westminster Abbey Choir onder leiding van James O'Donnell, Hyperion, CDA68089, 22,50 euro.

BOEK THEOLOGIE

**Sterke vrouwen
Rita Schilling**

Op 7 april 2014 overleed de Nederlandse psychologe Rita Schilling (1926-2014), die zich na haar pensionering specialiseerde in middeleeuwse spiritualiteit van vrouwen. Daarover scheef ze in 1994 een boek, waarin vier sterke vrouwen aan het woord komen. Ze leest en bekijkt de levens van Heloise (bekend

van haar relatie met de filosoof Abelard), de abdis Hildegard van Bingen, Clara van Assisi en Hedewijch, die leefden in de periode van 1100 tot 1250.

Schillings belangstelling gaat vooral naar het feit dat in de middeleeuwen vrouwen onopvallend een rol speelden, achter de muren van een door mannen georganiseerde samenleving. Vaak was dat letterlijk te nemen: drie van de vier vrouwen leefden achter de kloostermuren. Toch waren deze vier opmerkelijk sterke figuren. Hildegard preekte in het bijzijn van de paus en Bernardus van Clairvaux.

Het boek zoekt naar een gemeenschappelijke kern: dat de liefde die mensen met elkaar en God verbindt de tijd trotseert door trots en zelfrespect. Vier stemmen klinken samen. Te vermelden is dat net deze vier figuren ook de voorbije jaren het onderwerp waren van studies en dat het boek daar niet naar verwijst.

Zeker over Heloise en Hildegard van Bingen kwamen er door de historische vrouwenstudies veel meer te weten. De lijn die Schilling uitzet, wordt door de recente inzichten wel bevestigd. Bewuste middeleeuwse vrouwen waren zelfbewust en opereerden vrij in een door mannen beheerste wereld. Clara hield de touwtjes in handen wat betreft de regel waar de door haar en Franciscus gestichte orde aan moest voldoen. (EDS)

Rita Schilling, *Vrouwen aan het venster. Voorbeelden van vrouwelijke spiritualiteit in de late middeleeuwen*, Narratio, Gorinchem, 2015, 158 blz., 17,50 euro, ISBN 978 90 5263 506 4.

BOEK SPIRITUALITEIT

**Bartimeüs achterna
Eric Haelvoet**

Salesiaan Eric Haelvoet lanceerde enkele jaren geleden het Bartimeüsproject. Het wil jongeren laten groeien in hun geloof, onder meer door gezamenlijke Bijbelse bezinningen. De *lectio di-*

vina is een aloude methode van de monniken om aandachtig het evangelie te lezen en het eigen leven te laten omvormen door Gods woord.

Eric Haelvoet, die de *lectio divina* leerde kennen in hedendaagse vorm tijdens een sabbatjaar in Rome en Jeruzalem, verbindt de methode met de figuur van de blinde Bartimeüs uit het Marcusevangelie. Door aan de blinde Bartimeüs de 'slavenvraag' te stellen – „Wat wil jij dat Ik voor u doe?” – maakt Jezus zichzelf tot dienaar en de blinde tot heer. Bartimeüs vraagt echter dat hij kan zien. In het geloofsproject staat het woord 'zien' voor 'gelooven', inzien wie Jezus is en wat het betekent Jezus na te volgen. De gebedsbezinningen betrachtingen beter te leren 'zien'.

Haelvoet biedt in de tweede bundel gebedsbezinningen re-

flecties aan bij de zondagslezingen van het C-jaar, het liturgische jaar dat dit najaar begint. De bezinningen zijn steeds opgebouwd volgens een zelfde principe. Bij elk Bijbelfragment hoort een begrijpelijk 'woordje', waarna een vraag volgt die in groep of individueel kan worden verwerkt. De titel *Hij kon zien* verwijst opnieuw naar het verhaal van Bartimeüs. (EDS)

Eric Haelvoet, *Hij kon zien*, Altiora, Averbode, 2015, 327 blz., 19 euro, ISBN 978 90 3174 087 1.

BOEK GESCHIEDENIS

**Zinloze doden
Antony Beevor**

Op 16 december 1944 begon de Slag om de Ardennen, Hitlers laatste poging het tij te keren, maar onrechtstreeks het begin van de val van het nazi-rijk. De *Führer* richtte alle militaire energie op het stuiten van de geallieerde opmars in West-Europa, waarop het Rode Leger Oost-Pruisen innam. Het Ardennenoffensief was een plan van Hitler persoonlijk om de meest noordelijke troepen van de geallieerden aan het westelijke front af te snijden van hun bevoorradingslijnen en ze te vernietigen. Al sinds de zomermaanden van 1944 liep hij rond met de gedach-

te om nog één keer een groot, succesvol offensief te lanceren. Veel Duitse hoge officieren vonden het plan waanzin.

De Britse militair-historicus Antony Beevor staat in de grote traditie van Britse militaire geschiedenisboeken. Hij publiceerde internationale bestsellers over Stalingrad en de val van Berlijn. In *Het Ardennenoffensief* borstelt Beevor een rijk panoramisch beeld van de slag. Geen heldenverhalen hier, wel authentieke getuigenissen. Het is een ontluisterend boek, ook over de strategieën van de generaals van de geallieerden. Zo was de havenstad Antwerpen vrij snel in Britse handen gevallen, maar duurde het maanden alvorens er geallieerde schepen via de Schelde konden binnenvaren. De Britse bevelhebber Montgomery wilde ook absoluut via de Ruhr Duitsland binnenvallen.

Beevors portret van de bevelhebbers is niet meteen flatterend. Zo was de Duitse veldmaarschalk Gerd von Rundstedt een zware alcoholist en kreeg hij van zijn medewerkers bij paniekaanvallen kalmerende middelen toegediend. Montgomery was dan weer een sociopaat zonder enige emotionele intelligentie.

De Amerikaan John Lee (bijnaam Jesus Christ Himself) hield ervan hoofdkwartieren te installeren in de meest historische kastelen van West-Europa.

De rauwste oorlogsmisdad tijdens het Ardennenoffensief vond plaats in Malmedy, waar de *Kampfgruppe Peiper* Amerikaanse krijgsgevangenen vermoordde en hun uniformen aantrok. Als weeromstuit gingen de Amerikanen gevangen SS'ers standrechtelijk executeren. Joachim Peiper werd ter verantwoording geroepen en ter dood veroordeeld, maar kwam in 1955 vrij. Op 14 juli 1976 werd hij in zijn buitenhuis in Frankrijk door het Franse verzet vermoord. (EDS)

Antony Beevor, *Het Ardennenoffensief*, Ambo/Anthos, Amsterdam, 2015, 414 blz., 24,99 euro, ISBN 978 90 2632 783 4.